

Grafus padėjo atpažinti kardas ir žiedas

Irena ŠEŠKEVIČIENĖ

► Kretinga šiomis dienomis nuskambėjo visoje Lietuvoje: Dvaro šventės išvakarėse buvo atidengti šimtmetį Tiškevičių koplyčioje po betono sienomis slėpti grafų Sofijos ir Juozapo bei jų anūkės Marijos sarkofagai. Kardas prie grafo Juozapo sarkofago, auksinis Sofijos žiedas su įspausta vestuvių data – 1860.06.29 – bei dramblio kaulo Marijos kryželis išsklaidė tyrinėtojų abejones dėl palaiškų tikrumo.

Sarkofagai nuniokoti vandalių

Anot Kretingos muziejaus direktorės Vidos Kanapkienės, praėjusią vasarą, atliekant koplyčios archeologinius tyrimus, į užmūrytas ertmes buvo įleistas specialus zondas su kamera, per kurią ir pasimatė užmūryti sarkofagai, tačiau tik praėjusią savaitę buvo gautas leidimas ardyti koplyčios postamentus.

► Visi keturi sarkofagai, viduryje – Sofijos ir Juozapo Tiškevičių – dabar saugomi Kretingos muziejaus Vandens malūno rūsyje. Istorikas Julius Kanarskas (centre) su paslaptiniais radiniais supažindino Dvaro menų festivalio svečius. *Ritos Nagienės nuotr.*

Grafus padėjo atpažinti kardas ir žiedas

Iš 10-15 cm storio betoninių postamentų, ant kurių buvo pastatyti kiti karstai, restauratoriai ištraukė 4 puošnius, iš alavo ir cinko lydinio nukaldintus, sarkofagus. Trys iš jų – su žiojėjančiomis skylėmis: specialistai mano, kad jie buvę išplėsti dar ligi I pasaulinio karo ar po jo. Spėjama, jog dėl to, kad palaikai daugiau nebūtų išniekinti, ir buvo nuspręsta juos užmūryti.

Ant sarkofagų išlikę metaliniai vainikai su porceliano rožėmis bei pakalnučių žiedais. Pro žiojėjančią Sofijos sarkofago skylę matėsi prabangios jos įkapių suknelės liekanos. Tyrinėtojai aptiko gana kokybiškai padarytą grafienės apatinių dantų protezą.

Grafienės Sofijos sarkofagas ir buvo labiausiai nuniokotas – iš galo ir šono: mat, ji buvo palaidota šalia sutuoktinio, prie vidinės postamento sienos, ir jos sarkofagas plėšikams buvo lengviau pasiekiamas. Juozapo sarkofagas buvo priglundęs prie išorinės koplyčios sienos, todėl išliko vienas iš dviejų, prie abiejų sarkofago šonų buvusių pritvirtintų kardų.

Priešingoje koplyčios pusėje buvo užmūryti anksti – 1896-aisias – mirusios 5-metės Marijos, Aleksandro vyriausios dukters, sarkofagas, – šis taip pat buvęs išplėstas.

Vandalų nepalietas liko tik ketvirtasis sarkofagas, kur palaidota

Grafų Tiškevičių gyvenimo laikotarpis: Juozapas gimė 1830 m., mirė 1891-aisiais; Sofija – 1839-1919 m., anūkė Marija – 1891-1896 m.

biausiu įvykiu per pastaruosius 15 metų, po to, kai buvo atrasti miesto įkūrėjų Chodkevičių giminės palaikai ir sutvarkyti jų sarkofagai.

„Gal šie išniekinti sarkofagai ir buvo pačių grafų Tiškevičių mums duotas ženklas sutvarkyti jų įkapes ir garbingai sugrąžinti į jų amžino poilsio vietą, – V.Kanapkienė neslėpė, jog prieš pradėdant postamentų ardомуosius darbus, svarstė etinius bei moralinius aspektus. – Tačiau muziejaus taryba išvien su Vilniaus ir Klaipėdos paveldosaugininkais nusprendė, kad mokslas turi atverti duris istorijai“.

V.Kanapkienė teigė, jog kretinigiškiams yra žinoma, kad kitų koplyčioje palaidotų žmonių palaikai nesyk buvę išniekinti, išmėtyti iš karstų, kaukolės išnešiotos.

„1990-1997 metais atlikus istorinius tyrinėjimus, kurių metu mums nepavyko nustatyti Juozapo ir Sofijos Tiškevičių palaikų, kiti likę palaikai buvo sudėti į 3 medinius karstus ir užkelti ant postamentų“, – patikino ji.

Dviejuose karstuose ilsisi antropologų identifikuoti senųjų grafų

► Grafo Juozapo Tiškevičiaus kardas - Kultūros paveldo departamento Klaipėdos teritorinio padalinio vyriausiojo valstybinio inspektoriaus Laisvūno Kavaliausko rankose.

ri būti palaidoti būtent šioje koplyčioje. Koplyčia ir buvo pastatyta 1893 m. kaip Tiškevičių šeimos mauzoliejus, po Juozapo mirties praėjus 2 metams, Sofijos ir jos sūnaus Aleksandro rūpesčiu. Į jį pirmasis ir atgulė grafas Juozapas, miręs 1891 m., – ligi tol jo balza-

nežinoma senyvo amžiaus moteris. Specialistai, paėmę ištirti palaido mėginius, juos užkonservavo. Talkinant laidojimo namų „Rimtis“ darbuotojams, sarkofagai buvo išgabenti saugoti į Kretingos muziejų.

V.Kanapkienė teigė, jog Vandens malūno rūsiuose jie bus saugomi tol, kol muziejus gaus lėšų jų restauravimo darbams. O po to jie bus sugražinti atgal į savo amžino poilsio vietą senųjų kapinių koplyčioje.

Ženklą atsiuntė grafai

Šį Sofijos ir Juozapo Tiškevičių kapaviečių identifikavimo faktą Klaipėdos departamento kultūros paveldo vyriausiasis valstybinis inspektorius Laisvūnas Kavaliauskas, vadovavęs tyrimo darbams, pavadino Kretingos miestui svar-

anūko Kazimiero, žuvusio 1941 m., bei viešnagėn atvykusios ir čia 1940 m. mirusios Užtrakio dvarininko Juozapo žmonos Jadvygos Tiškevičienės palaikai.

Dar manyta, kad koplyčioje turėtų būti palaidotas senųjų grafų sūnus Aleksandras, tačiau jau yra žinoma, kad jis amžino poilsio atgulė Vokietijos karo pabėgėlių kapinėse.

Iššūkis – ketvirtos įkapės

Kretingos muziejaus direktorės pavaduotojas istorikas Julius Kanarskas, jau tris dešimtmečius tyrinėjantis Kretingos dvaro valdytojų genealogiją, neslėpė jaudulio dėl galop įmintos paslapties.

„Visą laiką manėme, kad dvaro šeimininkai – didieji Kretingos meno ir kultūros mecenatai, inžinerinių naujovių pradininkai - tu-

muoti palaikai buvo saugomi kitapus esančių senųjų parapijos kapinių Šv.Jurgio koplyčioje“, - pasakojo J.Kanarskas.

Ligi pastarųjų tyrimų buvo manoma, kad Sofija ir Juozapas gali būti užmūryti po grindimis.

Dabar, neslėpė J.Kanarskas, savotišku iššūkiu jiems taps ketvirtasis neatpažintas kapas.

„Anksčiau manyta, kad šioje koplyčioje galėjo būti palaidota Marija Senkler, Tiškevičių šeimos mokytoja ir Juozapo Tiškevičiaus dukters Marijos Tiškevičiūtės draugė, atvykusi iš Anglijos. Tačiau jau yra žinoma, kad ji palaidota Palangoje“, - patikino J.Kanarskas.

Išvien su šių palaikų identifikavimo bei sarkofagų atkūrimo darbais, Kretingos muziejus ketina imtis ir koplyčios restauravimo darbų.

► Išliko duomenų, kad abipus Juozapo Tiškevičiaus, Rusijos imperijos kariuomenės papulkininkio, karsto buvę 2 tokie kardai, o ant viršaus – kariška kepurė.

► Viršum sarkofagų aptikti metaliniai vainikai su porceliano gėlėmis.

► Sarkofagai rasti užbetonuotose nišose.

► Paėmus mėginius tyrimams ir konservavus palaikus, sarkofagai iš koplyčios buvo išgabenti.